

КРИКУШЕНКО О. Г.,
кандидат юридичних наук,
генерал-майор внутрішньої служби,
начальник управління
(Державна пенітенціарна служба
України в Харківській області)

УДК 343.8

СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЗАРАХУВАННЯ СУДОМ СТРОКУ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ У СТРОК КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Узагальнено науково-теоретичні погляди і практичні заходи законодавчого регулювання порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк кримінального покарання, встановлено причини, що актуалізують необхідність їх вивчення і вдосконалення в сучасних соціально-економічних і політико-правових умовах розвитку пенітенціарної системи України. Розглянуто і обґрунтовано необхідність використання кримінологічного аналізу в оцінці реального стану злочинності, ролі та місця законодавчого забезпечення діяльності державних і громадських інститутів щодо захисту прав людини в Україні.

Ключові слова: законодавче регулювання, строк попереднього ув'язнення, строк кримінального покарання, ув'язнений, засуджений, слідчі ізолятори, установи виконання покарань.

Обобщены научно-теоретические взгляды и практические мероприятия законодательного регулирования порядка зачисления судом срока предварительного заключения в срок уголовного наказания, установлены причины, которые актуализируют необходимость их изучения и усовершенствования в современных социально-экономических и политико-правовых условиях развития пенитенциарной системы Украины. Рассмотрена и обоснована необходимость использования криминологического анализа в оценке реального состояния преступности, роли и места законодательного обеспечения деятельности государственных и общественных институтов по защите прав человека в Украине.

Ключевые слова: законодательное регулирование, срок предварительного заключения, срок уголовного наказания, заключенный, осужденный, следственные изоляторы, учреждения исполнения наказаний.

Summarizes the scientific and theoretical views and practical measures of legal regulation of the order of transfer of pre-trial detention by the court line in time criminal penalties established causes that actualize the need for their learning and improvement in the current socio-economic and political-legal conditions of the penitentiary system of Ukraine. Considered and justified the need for criminological analysis to assess the real state of the crime, the role and place of the legislative activities of the state and public institutions for the protection of human rights in Ukraine.

Key words: legislative regulation, pre-trial detention, term of criminal punishment, prisoner, convicted, detention centers, penal institutions.

Вступ. 24 грудня 2015 року вступив в силу Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII (далі – Закон) [1].

Постановка завдання. Мета статті – спробувати визначити позитивні та негативні сторони Закону, цілі, що ставив перед собою законодавець при прийнятті вказаного акта, а також виявити можливі негативні наслідки його застосування, відшукати механізм подолання питань, які виникають під час його виконання.

Результати дослідження. Відповідно до Закону судом зараховується строк попереднього ув'язнення у разі засудження до позбавлення волі в межах того самого кримінального провадження, у межах якого до особи було застосовано попереднє ув'язнення, та провадиться з такого розрахунку: один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

У разі призначення судом іншого покарання, а не позбавлення волі, зарахування строку попереднього ув'язнення в межах того самого кримінального провадження здійснюється в такому порядку:

1) строк попереднього ув'язнення переводиться у строк позбавлення волі відповідно до співвідношення, визначеного абзацом першим частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України;

2) визначений відповідно до пункту 1 частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України строк позбавлення волі переводиться в інший призначений вид покарання відповідно до співвідношення, визначеного частиною 1 статті 72 Кримінального кодексу України.

Відповідно до Прикінцевих положень Закону він застосовується до всіх осіб, щодо яких на момент набрання чинності цим Законом набрав законної сили обвинувальний вирок, покарання за яким не відбуто повністю. Застосування правил зарахування судом строку попереднього ув'язнення при винесенні вироків після набрання чинності Законом є імперативною вимогою кримінального закону та не потребує звернення з відповідним клопотанням.

На день набрання чинності під дію цього Закону за формальними ознаками підпадало майже 95% від загальної кількості осіб, які відбували покарання у виді арешту, обмеження або позбавлення волі.

Відносно інших 5% від зазначеної категорії осіб вказані норми Закону не застосовуються, оскільки:

– стосовно них не обирався запобіжний захід у виді тримання під вартою під час досудового розслідування, і вони були затримані для подальшого відбування покарання вже після набрання вироку суду законної сили;

– засуджені слідували до місця виконання покарання у виді обмеження волі самостійно за приписом кримінально-виконавчої інспекції;

– після набрання вироку суду законної сили засуджені знаходилися у розшуку.

В інших випадках до осіб, що підозрюються або обвинувачуються у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, з метою запобігання можливому ухиленню особи, взятої під варту, від органів досудового розслідування та суду, перешкоджанню кримінальному провадженню або зайняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироку та видачі особи (екстрадиції) або її транзитного перевезення в порядку статті 183 Кримінального процесуального кодексу України до неї обирається запобіжний захід у виді тримання під вартою [2].

Закон ще на стадії законопроекту зосередив на собі неабияку увагу та викликав зацікавленість не тільки практиків та науковців, а й пересічних громадян. Вбачається, що суб'єкт законотворчої ініціативи намагався подолати низку проблем, які й зазначив в пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання)» [3].

Розглянемо зазначені в записці обґрунтування та цілі законопроекту докладніше.

По-перше, вказувалось на неналежність сучасних умов перебування саме затриманих осіб в слідчих ізоляторах, наголошуючи на тому, що таке перебування стосується осіб, які

ще не визнані судом винними у вчиненні злочину, які тільки підозрюються у скоєнні правопорушення, а вже принижується їх гідність. Також було підкреслено, що у виправних колоніях різних рівнів безпеки умови перебування є кращими, ніж умови утримання у слідчих ізоляторах.

За окремою позицією судді адміністративної палати Верховного суду України Олега Кривенда, «як би не говорили автори цього закону, що у нас важкі умови в СІЗО, однак вони там легші, ніж у колоніях» [4].

По-друге, відзначається, що особи можуть роками перебувати у слідчих ізоляторах без винесення щодо них обвинувального вироку, що є неприпустимим з огляду на конституційно встановлену презумпцію невинуватості. Прийняття вказаного Закону обґрунтоване тим, що припиниться негативна практика тривалого утримання в слідчих ізоляторах осіб на стадії досудового розслідування кримінальних проваджень. В розділі пояснювальної записки «Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття законопроекту» зазначено, що Закон стимулюватиме правоохоронні органи та суди до оперативного розслідування та розгляду кримінальних проваджень, та значно зменшить можливості для безпідставного тривалого утримання осіб у слідчих ізоляторах.

Як підкреслив народний депутат України Юрій Луценко у виступі на пленарному засіданні Верховної Ради України, «тому правильна пропозиція, яка буде стимулювати слідство робити свою роботу швидше, а людям, які перебувають в середньовічних умовах, має бути зараховано день за два, рік за два, і бажано, щоб вони це досудове слідство відбували якомога швидше. Таким чином, прошу підтримати цей законопроект, що явно гуманізує ситуацію в українських СІЗО» [5].

У своєму виступі на пленарному засіданні Верховної Ради України народний депутат України Володимир Чумак зазначив, що умови не відповідають людському існуванню, а цей законопроект буде направлений на те щоб ні прокурори, ні правоохоронці не зловживали своїм правом дуже довго проводити досудове слідство [6].

Законодавець в пояснювальній записці дійсно звернув увагу на болючу тему сьогодення, а саме на те, що існує негативна практика тривалого утримання в слідчих ізоляторах осіб на стадії досудового розслідування кримінальних проваджень (особливо за попереднім Кримінальним процесуальним кодексом України – О. К.). Однак так і не відомо, як саме вказаний Закон буде стимулювати «слідство робити свою роботу швидше», якщо органам слідства статтею 219 Кримінального процесуального кодексу України вже в 2012 році відносно осіб, яким повідомлено про підозру, були чітко обмежені строки проведення досудового розслідування, яке закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, та становить не більше одного року [2].

Однак ні вказаний Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року, ні цей Закон так і не вирішують нагального питання щодо строків судового розгляду відносно справ обвинувачених, обмежившись в статті 318 Кримінального процесуального кодексу України тільки посиланням на розумні строки його проведення та завершення. [2]. Це й не дивно, адже важелі впливу на працівників суду, які роками розглядають справи, встановити вкрай важко. В Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону [7].

Однак норми прямої дії, що закріплені в статті 129 Конституції України, передбачають такі основні засади судочинства, як законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, і що вкрай важливо забезпечити доведеність вини. [8]. Тому сподіватися на декларовану в Законі оперативність розгляду справ судами щодо осіб, звинувачених у вчиненні злочину, вкрай важко, бо це може призвести до необ'єктивного, упередженого, недостатньо виваженого прийнятого рішення суду.

По-третє, законодавець підкреслює необхідність забезпечення соціальної справедливості, практичної реалізації принципу презумпції невинуватості, припинення негативної практики тривалого утримання в слідчих ізоляторах осіб на стадії досудового розслідування

кримінальних проваджень, а також, серед іншого, необхідність розвантаження вітчизняних слідчих ізоляторів, що водночас покращить умови перебування там тих осіб, які не будуть звільнені після прийняття законопроекту, приведення відповідно до міжнародних стандартів умов утримання під вартою.

Доречно зауважити, що загальна чисельність ув'язнених і засуджених порівняно з 2012 роком скоротилась майже в 2,5 рази. Так станом на 1 січня 2012 року в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах утримувалось 157,3 тис. осіб, з яких відбувало покарання у виправних установах 116 397 осіб та 37 632 особи перебували під вартою в слідчих ізоляторах, а вже станом на 1 січня 2016 року утримувалось 69 997 осіб, з яких відбувало покарання у виправних установах 53 382 особи та 16 615 осіб утримувалося в слідчих ізоляторах. Незважаючи на те, що чисельність осіб за 2016 рік вказана з урахуванням відсутності трьох областей, відразу вбачається значне зменшення кількості осіб, що перебувають в неволі, за тих самих квадратних метрів [9].

Нині правова практика може зіштовхнутися з тим, що більша частина осіб, щодо яких обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, зажадає найдовшого утримання в місцях попереднього ув'язнення з розрахунку подвоєння у майбутнього відбутого строку покарання. Тому згодом питання щодо перевантаження слідчих ізоляторів може повернутися, але вже з ймовірною присутністю корупційного ризику.

За думкою судді адміністративної палати Верховного суду України Олега Кривенда, «тому деякі особи можуть затягувати процес, щоб якомога більше перебувати в СІЗО, розуміючи, що буде перерахунок строку на їх користь» [4].

По-четверте, на меті Закону стоїть приведення відповідно до міжнародних стандартів умов утримання під вартою, однак з боку уряду суттєвих кроків щодо поліпшення умов тримання ув'язнених, на жаль, не зроблено.

Також проблемним питанням залишається нерівність застосування закону, а іноді і несправедливість стосовно тих, хто співпрацює зі слідством.

За думкою юриста Анни Маляр, «Закон дає пільгу не тим людям, які співпрацюють із слідством, а Закон дає пільгу тим, хто переховується від слідства, тим, хто перешкоджає слідству, тим, хто вчинив тяжкий, особливо тяжкий злочин, бо взяття під варту застосовують саме до таких людей. Тобто якщо людина співпрацює зі слідством, зізнається, то для неї пільги немає, а для тієї людини, яка вже є закореніла, яка суперечить, яка заважає, Закон дає пільгу» [10].

Пояснювальна записка до вищезазначеного проекту Закону має також вкрай негативні відгуки головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України. Так, Головне управління у своєму висновку від 20 листопада 2015 року поділяє стурбованість суб'єктів права законодавчої ініціативи станом дотримання прав та законних інтересів осіб, що утримуються в установах попереднього ув'язнення, однак зауважує:

– що ідея проекту Закону належним чином не обґрунтована у доданих до проекту супровідних документах і тому викликає сумніви;

– що останніми роками відбувається значна гуманізація кримінально-виконавчого законодавства, та вказані зміни мають стати для законодавця прикладом для подальшої гуманізації (в розумних межах) режиму тримання під вартою, але не створювати підстави для того, щоб застосування до особи певного запобіжного заходу створювало для неї пільги при подальшому відбуванні покарання у виді позбавлення волі;

– що особи, які намагаються ухилитися від заслуженого покарання і у зв'язку з цим тримаються під вартою, одержать певну пільгу, порівняно з тими, хто поводить себе позитивно і співпрацює з органами розслідування, оскільки термін тримання під вартою буде зараховуватись у строк позбавлення волі у подвійному розмірі, отже, перші з названих осіб загалом відбуватимуть менші строки позбавлення волі, ніж ті, до кого тримання під вартою не застосовувалось. Тому надання пільг вказаним особам, на думку управління, буде невиправданим;

– що запропоновані зміни пунктом «д» абзацу 4 частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України (в редакції проекту), а саме те, що перебування особи, що відбуває покарання,

в установах попереднього ув'язнення для проведення слідчих дій або участі у судовому розгляді кримінального провадження повинно бути включено у строк попереднього ув'язнення, коли вирок вже набрав законної сили. Тому управління зауважило, що нема підстав вважати такий період попереднім ув'язненням;

– що проект Закону має недоліки техніко-юридичного характеру, запропоновані зміни повністю порушують логіку побудови статей та законодавчу техніку у Кримінальному кодексі України [11];

– що засудженому взагалі не можуть призначатись покарання, не вказані у частині 1 статті 72 Кримінального кодексу України, оскільки проект вимагає повністю звільнити їх від таких покарань, що суперечить статті 51 та низці інших статей Кримінального кодексу України [12].

Жодні з перелічених та влучно, на нашу думку, вказаних зауважень ніхто із суб'єктів законодавчої ініціативи навіть не врахував, та редакція закону вийшла з незначними поправками несмислового характеру. Схоже, розробляючи цей законопроект, автори не вивчали ситуацію, що існує на сьогодні на рівні установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, не передбачили можливі наслідки застосування вказаного Закону у майбутньому. Одночасно не можна зрозуміти причину такого швидкого прийняття вказаного акта. Проект Закону, запропонований 5 листопада 2015 року, отримавши висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України від 20 листопада 2015 року, 24 листопада 2015 року приймається як в першому так і в другому читанні одразу по спрощеній процедурі. Для порівняння: для прийняття Закону України «Про пробацію», що ставить на меті забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності, знадобилося 2 роки з моменту надання на розгляд Верховної Ради України проекту Закону, фактично 10 років обговорення проекту та допомоги міжнародних організацій, вивчення потреб та перспектив вказаного закону [13], тоді як для звільнення з місць позбавлення волі тисяч осіб, вина яких доведена в суді за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, знадобилося всього 20 днів.

Хоча на меті Закону й було попередження «приниження гідності осіб, які ще не визнані судом винними у вчиненні злочину», однак, поміж іншого, пропонується відновити права і законні інтереси осіб, засуджених до позбавлення волі, права яких були значно обмежені під час утримання під вартою. Закон в рамках наявного принципу зворотної дії закону про кримінальну відповідальність автоматично зачіпає й тих, хто визнаний винним у вчиненні суспільно небезпечних діянь та не відбув покарання повністю.

Для більш детального розуміння проблематики наведемо деякі статистичні дані.

Станом на 1 січня 2016 року на обліку в органах виконання покарань (кримінально-виконавчі інспекції – О. К.) перебувало 80 715 осіб, з яких, станом на 11 березня 2016 року, застосовано Закон відносно 64 осіб (що складає 0,079%), з них 53 особи звільнено від подальшого відбування покарання та 12 осіб продовжують відбувати покарання після його застосування. Як вбачається, кількість таких осіб дуже незначна.

Однак якщо взяти до уваги офіційні статистичні дані Державної пенітенціарної служби України щодо численності осіб, які відбували покарання в установах виконання покарань, станом на 1 січня 2016 року та проаналізувати численність осіб, що підпадали під дію Закону на день набрання ним чинності, статистика вражає.

А саме станом на 1 січня 2016 року в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах утримувалось 69 997 осіб, з яких відбувало покарання у виправних установах 53 382 особи, та 16 615 осіб перебувало під вартою в слідчих ізоляторах. Аналізуючи конкретні статистичні дані, бачимо, що станом на 11 березня 2016 року застосовано Закон стосовно 27 468 осіб, які перебували в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. З них 5 089 осіб звільнено від подальшого відбування покарання як таких, що відбули його повністю, та 22 379 осіб продовжують відбувати покарання після застосування Закону [9].

Хоча адміністрацією установ кримінально-виконавчої системи серед засуджених й було проведено роз'яснювальну роботу на досить високому рівні, однак досі є особи, що не виявили бажання направити клопотання до суду з власних міркувань. З огляду на те, що клопотання щодо застосування Закону до осіб, які не відбули покарання повністю, направляється від самого засудженого, членів його сім'ї або захисника до суду, що виніс вирок стосовно особи, розглядається судами протягом двох тижнів з дня отримання відповідного клопотання судом або за власною ініціативою суду, вказані цифри не є остаточними та з кожним тижнем будуть зростати.

Кримінологічна характеристика осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі та були звільнені на підставі вказаного Закону також не відповідає основним критеріям їх подальшої успішної ресоціалізації.

Так, наприклад, серед звільнених: 725 осіб, які відбували покарання за умисне вбивство; 526 осіб, засуджених за злочини, пов'язані з наркотиками; 981 особа засуджена за розбій; 701 особа, яка була засуджена та відбувала покарання за грабіж; 1 072 особи, які відбували покарання за вчинення крадіжки; 11 осіб, які скоїли злочини проти основ національної безпеки.

При цьому відповідно до Закону України «Про амністію в 2014 році» при загальній кількості осіб в 101 019 осіб, які відбували покарання в кримінально-виконавчих установах та 21 111, які перебували в слідчих ізоляторах, було звільнено 16 624 особи. Тобто було звільнено приблизно 16,4% осіб, які відбували покарання. За зазначеним Законом лише за три місяці було звільнено майже 10% осіб від загальної кількості осіб, що відбувають покарання у виді арешту, обмеження або позбавлення волі, а загалом Закон застосовано до 49% засуджених.

Що стосується слідчих ізоляторів, то від загальної кількості осіб (станом на 1 січня 2016 року – 16 615 осіб) звільнено тільки приблизно 2%, а застосовано закон до 10%, але в подальшому під час прийняття судами рішень ця цифра буде зростати. Тому виходить, що в 2016 році виконується Закон, який за фактичними наслідками свого застосування перебільшує зміст будь-якого закону про амністію із не прецедентним для нашої країни застосуванням його до осіб, які засуджені за особливо тяжкі злочини пов'язані з насильством (умисне вбивство, катування, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, розбій, статеві та терористичні злочини).

Якщо метою прийняття Закону було поліпшення умов тримання осіб, які перебувають в слідчих ізоляторах, шляхом «розвантаження» слідчих ізоляторів, то незрозуміло, чому з місць попереднього ув'язнення звільнено лише 378 осіб, а з установ виконання покарань – 4 711 осіб, що є більшим майже в 12 разів.

Однак ще більш шокуючою цифрою є кількість осіб, яким зараховано строк попереднього ув'язнення у строк покарання з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі, що привело до скорочення фактичного строку відбуття покарання 22 379 особам. Так, наприклад, в цьому контексті застосовано Закон до 4 578 осіб, які відбувають покарання за умисне вбивство, до 5 163 осіб, засуджених за крадіжку, до 2 601 особи, засудженої за розбій, до 2 415 осіб, засуджених за грабіж, до 2 026 осіб, які відбувають покарання за злочини, пов'язані з наркотиками, до 16 осіб, що скоїли злочини проти основ національної безпеки.

Наслідки та руйнівність вказаного зарахування важко передбачити й чітко підраховувати, оскільки ні для кого не є секретом, що саме ті особи, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, як до прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (до листопада 2012 року – О. К.), так й після, найдовше перебували в місцях попереднього ув'язнення. Оскільки Закон встановив інший порядок розрахунку строків покарання, так він вплинув й на настання дати, з якої можливе застосування умовно-дострокового звільнення та інших заохочувальних норм законодавства. Це «вибухівка уповільненої дії», бо чітко зазначити, яка кількість осіб вже точно вийде за наслідками застосування вказаного закону не тільки по кінцю строку покарання, а й за умови застосування до них заохочувальних норм законодавства (пільг), неможливо.

Наслідки прийняття законодавцем вказаного Закону не змусили на себе довго чекати, в Україні вже погіршується криміногенна ситуація.

На прикладі Харківської області з впевненістю можна підвести підсумки – майже за місяць дії Закону п'ятьом особам, які були звільнені з місць позбавлення волі Харківської області на виконання цього Закону, в порядку статті 183 Кримінального процесуального кодексу України вже було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Вказаним особам інкримінують статті за вчинення особливо тяжких злочинів, таких як вбивство людини, замах на вбивство, зґвалтування неповнолітньої (раніше вказана особа теж відбувала покарання за зґвалтування), заволодіння транспортним засобом, поєднане з насильством. Вказане стало можливим не тільки за умови відсутності досліджень щодо можливих наслідків, а й з причин неготовності держави до подолання негативних наслідків застосування вказаного Закону. Саме в той час, коли правоохоронні органи перебувають на етапі реформування, у добу загальноекономічної нестабільності, коли не вироблено дієвий механізм адаптації та ресоціалізації осіб, що звільнені з місць позбавлення волі, не надано жодної соціальної допомоги для влаштування їх подальшого життя, приймається Закон, відповідно до якого звільняються тисячі осіб, вина у вчиненні злочинів яких вже була доведена судом.

Неоднозначне застосування цього Закону судами України змусило долучитись до роз'яснення окремих його положень Вищий спеціалізований суд України, який своїм листом від 11 січня 2016 року за № 223 20/0/416 надав важливі відповіді [14].

Неабиякі питання точилися серед осіб засуджених до довічного позбавлення волі, про що Вищий спеціалізований суд України чітко зазначив, що довічне позбавлення волі до переліку строкових видів покарань не відноситься, і ці правила не застосовується й у випадку заміни засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі внаслідок акта про помилування. Тому думки щодо зарахування в строк покарання строку попереднього ув'язнення відносно вказаних осіб, що дасть їм можливість скористатися пільгами, передбаченими Кримінально-виконавчим кодексом України (щодо змін умов тримання шляхом переведення з приміщень камерного типу до багатомісних приміщень камерного типу, до звичайних жилих приміщень установ максимального рівня безпеки) та Положенням про порядок здійснення помилування (що стосується направлення клопотання про помилування такої особи після відбуття нею не менше двадцяти років призначеного покарання), не знайшли свого підтвердження. Станом на 11 березня 2015 року, незважаючи на спроби, до жодної особи, засудженої до довічного позбавлення волі, не був застосований цей Закон.

Висновки. Підводячи підсумки роботи, доречно зазначити, що законодавець дійсно переймається наболілим питанням довготривалого перебування осіб, вина яких у вчиненні злочину ще не доведена та які знаходяться у вітчизняних слідчих ізоляторах, що є позитивним моментом вказаного Закону.

Але законодавцю доречно шукати інші важелі для того, щоб поліпшувати умови перебування в слідчих ізоляторах осіб, що перебувають під вартою, та й, до речі, співробітників шляхом фінансування, реконструкції та побудови місць попереднього ув'язнення. Тим паче, що в пояснювальній записці до законопроекту декларувалося приведення відповідно до міжнародних стандартів умов утримання під вартою, тільки незрозуміло яким чином. При цьому необхідно зберегти такі основоположні принципи кримінального права, як невідворотність кримінальної відповідальності, забезпечення виконання принципу справедливості і, як головне, відновлення порушених прав потерпілих.

Під час підготовки статті нами не було знайдено схожого Закону в Європі у зв'язку з тим, що тамтешні умови відбування покарання вражають своїм високим рівнем і не передують виникненню таких законопроектів.

Нині пропонується обов'язкове коригування прийнятих змін частини п'ятої статті 72 Кримінального кодексу України. Найкращим варіантом було б повернення до старої редакції статті 72 Кримінального кодексу України, але з невеликими поправками.

В подальшому доцільно також розглянути можливість виключення п. 1 абзацу 4 Закону, який взагалі суперечить розумінню поняття «попереднє ув'язнення», норми щодо вклю-

чення у строк попереднього ув'язнення строку перебування особи, яка відбуває покарання (відбувають покарання тільки ті особи, вирок стосовно яких набрав законної сили – О. К.), в установах попереднього ув'язнення для проведення слідчих дій або участі у судовому розгляді кримінального провадження. Однак, незалежно від процесуального порядку, попереднє ув'язнення у розумінні положень Закону України «Про попереднє ув'язнення» [15] та Кримінального процесуального кодексу України закінчується з моменту набрання вироком законної сили. У зв'язку з цим не може підлягати зарахуванню у строк попереднього ув'язнення термін слідування під вартою засудженої особи (тобто особи, вирок стосовно якої набрав законної сили) із слідчого ізолятора до установи виконання покарань, її тимчасове переведення до слідчого ізолятора в порядку статті 537 Кримінального процесуального кодексу України через те, що це не є строком попереднього ув'язнення [2].

У зв'язку з тим, що на цей час немає системи зворотного шляху, яка хоча б трохи нейтралізувала негативну дію вказаного Закону, необхідно проводити посилені нагляд за особами, які звільнені з місць попереднього ув'язнення та установ виконання покарань, з боку правоохоронних органів та громадських організацій, проведення ними та іншими спеціалізованими суб'єктами профілактичної роботи із зазначеними особами.

Задля зменшення рецидивних злочинів серед осіб, що були звільнені з установ виконання покарань, в найкоротші терміни необхідно розробити дієву систему ресоціалізації для засуджених, надання їм правової, матеріальної, житлово-комунальної та медичної допомоги.

Розуміючи, що необхідність зниження відносної кількості ув'язнених і засуджених за кримінальні злочини в нашій країні є безумовною вимогою Європейської спільноти та загальним показником криміналізації суспільства, не слід забувати також про головний обов'язок держави щодо надійного захисту життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності і безпеки кожної людини, який повинен не лише декларуватись, а й фактично бути найвищою соціальною цінністю сьогоденного буття в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання : Закон України від 26 листопада 2015 року № 838-VIII / Голос України. – 2015. – № 242.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua> (станом на 1 січня 2016 року).
3. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання) від 5 листопада 2015 року № 3413 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56953.
4. Кривенда О. Верховний Суд раскритиковал Закон Савченко / О. Кривенда // Судебно-юридическая газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sud.ua/news/2016/03/02/87741-verkhovnij-syd-raskritikoval-zakon-savchenko>.
5. Луценко Ю. Виступ на тридцять третьому пленарному засіданні Верховної Ради України 26 листопада 2015 року / Ю. Луценко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6053.html>.
6. Чумак В. Виступ на тридцять третьому пленарному засіданні Верховної Ради України 26 листопада 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6053.html>.
7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI (ред. від 1 січня 2016 року) // Голос України. – 2010. – № 142.
8. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
9. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.

10. Маляр А. Інтерв'ю телеканалу Еспресо / А. Маляр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=RR5CEFREgVg>.

11. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

12. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56953.

13. Про пробачення : Закон України від 5 лютого 2015 року № 160-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 13. – Ст. 93.

14. Лист Вишого спеціалізованого суду України до голови Апеляційного суду Запорізької області № 223 20/0/416 від 11 січня 2016 року.

15. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 червня 1993 року № 3352-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 360.

МИЩИШИН Н. В.,
аспірант
(Національна академія
Служби безпеки України)

УДК 303.442.3 351.74

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ Й КОРУПЦІЇ

У статті розглядаються окремі проблемні питання правового регулювання інформаційно-аналітичного забезпечення протидії організованим злочинності й корупції правоохоронними органами України. Розглянуто нормативно-правові акти, що регулюють діяльність державних інституцій у зазначеній сфері. Визначено необхідність введення в дію Єдиної комплексної інформаційної системи правоохоронних органів України для підвищення ефективності роботи правоохоронних органів у галузі боротьби з організованою злочинністю й корупцією.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, організована злочинність, корупція, Єдина комплексна інформаційна система правоохоронних органів України.

В статье рассматриваются отдельные проблемные вопросы правового регулирования информационно-аналитического обеспечения противодействия организованной преступности и коррупции правоохрательными органами Украины. Рассмотрены нормативно-правовые акты, которые регулируют деятельность государственных органов в указанной сфере. Определена необходимость введения в действие Единой комплексной информационной системы правоохрательных органов Украины для повышения эффективности работы правоохрательных органов в сфере борьбы с организованной преступностью и коррупцией.

Ключевые слова: информационно-аналитическое обеспечение, организованная преступность, коррупция, Единая комплексная информационная система правоохрательных органов.

